

Hudba v českých zemích 1620-1700

Postupná změna provozovací praxe?

Znovuobnovení fundací (oživení liturgického provozu)

Význam „lidového duchovního zpěvu“ a topos Čechů oddaných zpěvu

Podíl náboženských řádů

Adam Michna z Otradovic

Pavel Josef Vejvanovský a kapela olomouckého biskupa

Základní literatura

- Hudba v českých dějinách. Praha 1989
- Jiří Sehnal – Jiří Vysloužil, Dějiny hudby na Moravě. Brno 2001.
- Jiří Sehnal, Figurální hudba ve farních kostelích na Moravě v 17. a 18. století. Hudební věda 33, 1996, s.159 – 177.
- Jiří Fukač - Jiří Vysloužil - Petr Macek (ed.), Slovník české hudební kultury. Praha 1997.
- Jan Trojan, Kantoři na Moravě a ve Slezsku v 17.-19. století. Brno 2000.

Postupná změna provozovací praxe?

- Postupný ústup renesanční polyfonie.
- Koncertantní styl proniká zřejmě nejrychleji do chrámové hudby (Finettiho Concerti v Příboře 1614).
- Nové pojetí chorálního a figurálního provozu (chorál je vždy v opozici k soudobému stylu – renesanční polyfonii nebo vokálně-instrumentální koncertantní praxi).
- Transformace profesionálních hudebních těles (zejm. žakovské sbory). Od zřejmě většího počtu chlapeckých hlasů dochází k redukci na 2-4 (6) fundované hlasy (diskant a alt).

Generálbas, termín označující basový hlas barokních vícehlasých děl a jeho notační záznam. Někdy se o generálbasu hovoří i obecněji jako o příslušné kompoziční, notační a interpretační technice. H. Riemann pojmenoval dokonce epochu hudebního *baroka* jako *Generalbass-Zeitalter* (podobně E. Troida hovoří o "období generalbasovém"). Českému *generálbas* (německy *Generalbaß*) odpovídají italské *basso continuo*. Z dalších dobových názvů lze uvést německé *bezifferter Baß* (odtud české *číslovaný bas*). V zásadě se tu mýnil basový hlas, jehož notový záznam byl opatřen číslicemi označujícími vzestupně od primy jednotlivé intervaly (číslice připojovány nad basový part nebo pod něj). Hráč partu realizoval podle údajů akordické útvary, a tím i harmonický průběh skladby. Krátce před r. 1600, kdy byl generálbas zaveden, poskytoval tento způsob zápisu mnohé výhody. Generálbas nefungoval jako pouhý doprovodný hlas, nýbrž plnil i úkol hlasu řídicího (v raných operách byl např. zaznamenán jen vokální hlas a generálbas; úlohou dirigenta bylo pak mj. vypracovat na základě generálbasu instrumentaci). Některými funkcemi tak generálbas předjímá *partituru*.

Znovuobnovení fundací (oživení liturgického provozu)

V předreformačním období jde zejména o různé věčné platy k oltářům a další způsoby dotací pomocí úroků z kapitálu.

- Jan Kořínek, *Staré paměti kutnohorské*, Praha 1675 (edice LN 2000) - „Rozličných fundací vyzdvížení: Do hlubokého moře se pouštíme, čtenáři laskavý, a strach, abychom neutonuli (s. 309).“
- „Nadační kapitál, darovaný soukromou osobou klášteru nebo kostelu s podmínkou, že pravidelný roční úrok z něho bude věnován na dárcův úmysl“ (J. Sehnal, in HČD, s. 189).
- Při běžném úročení na 5 % činil tedy roční výnos z fundace na 100 zl. 5 zlatých. Fundační tabelky se dochovaly téměř vždy, fundace měly zcela zásadní význam pro chrámový provoz. Kontinuita narušena v době reformace a pak státním bankrotem 1811 (znehodnocení měny).

Význam „lidového duchovního zpěvu“ a topos Čechů oddaných zpěvu

- Jiří Sehnal, Český zpěv při mši. Hudební věda 1/1992, s. 3-16.
- Marie Škarpová, Kancionál český M. V. Šteyera – návrh českého hymnografického kánonu. Dizertační práce Ustavu české literatury a knihovnictví FF MU. Brno 2006 (dostupné na IS.muni)
- **„Čechové milovníci zpěvu“**
- *Vulgus Bohemorum Musicae adictissimum. [cantibus Bohemiae populus mirifice capitur].* B. Balbín, Vita Arnestii, Pragae 1664
- *Bohema plebs, Eminentissime Princeps, nescio quo suae gentis genio ad patrias psalmodias addicta; quae superiore secula, non una eheu haeresi infecto, dulcibus modulis, per serpentinos incantantium luporum sibilos, ad alienos caularum greges perniciose obliquata fuerat ...* Česká mariánská muzika, Praha 1647 (dedikace jezuitů arcibiskupovi).
- Vladimír Maňas, Hudební aktivity náb. bratrstev na Moravě v raném novověku. Diz. práce Ustavu hudební vědy FF MU. Brno 2008 (dostupné na IS.muni)

- Sotva který národ tak miluje pobožné zpěvy, jako Čechové, jichž za starodávna také při bitvách užívali, jak tehdaž, dokud ještě v katolickém náboženství trvali, tak také i potom, když do husitského kacířstva upadli, a pod vůdcem Janem Žižkou proti katolickým ukrutný boj vedli. Jakož i před několika lety za našich otců téměř všickni k pikartské sektě přistoupili, protože ta sekta žalmy sv. Davida, velmi krásnou českou řečí, v líbezné zpěvy uvedla, a přimichavši do nich mnoho jedu svých kacířských bludů, na světlo je vydala. O čemž poněvadž páter Albrecht věděl, aby touž v nadou co nejvíce duší k Bohu přivnadil, nic téměř před sebe nebral, a ničeho nevykonal bez pobožných zpěvů buď doma neb v kostelích. Vždycky před kázáním i po kázání musilo se zpívati; a cokoli s bližními jednal, to se vždycky promichovalo a osladčovalo pobožnými zpěvy. A míval z toho zpívání, zvláště když všecken lid spolu velikým hlasem zpíval, tak veliké potěšení, že ho nemohl tak v srdci tajiti, aby se na tváři a v slovích neznamenal. Obzvláště pak sobě liboval to zpívání, když jeden začíná, a druzí všickni po něm nějakou jistou propovídku neproměněnou ustavičně opětuji, jako se činí v litaniích a písních, kteréž se na pouti užívávají.
- Muž apoštolský aneb život a ctnosti ctihodného pátera Albrechta Chanovského z Tovaryšstva Ježíšova v českém království od Jana Tannera z téhož Tovaryšstva. Praha 1680 (Vašicova edice z r. 1632).

Základní přehled katolické kancionálové produkce v českých zemích 1601-1719

- Jan Rozenplut, Kancionál, Olomouc 1601 (jednohlasé české a latinské písně, celkem 425)
- Jiří Hlohovský, Písně katolické, Olomouc 1622 (264 písní, z toho 3 čtyřhlasé)
- Český Dekakord, Praha 1642 (247 písní, z toho 4 jako parafráze ordinária)
- M. V. Šteyer, Kancionál český, Praha 1683, 1687, 1697, 1712, 1727, 1764 (1683: 911 písní, 23 ke mši)
- Holan Rovenský, Capella regia musicalis, Praha 1693 (683 písní, 27 ke mši, soprán + bas, event. nástroje)
- Novae agendaе Olomucensis Directorium chori, Brno 1695 (cca 40 českých a stejný počet německých jednohl. Písní)
- Jan Josef Božan, Slaviček rájský, Hradec Králové 1719 (922 písní, 160 ke mši, soprán + bas)
- Dosud opomíjenou německojazyčnou produkci popsal podrobně Jan Kvapil, Die böhmischen Länder, in: D. Fugger – A. Scheidgen (eds.), Geschichte des katholischen Gesangbuchs. Mainzer hymnologische Studien, Band 21 (dále KVAPIL 2008), 2008, s. 221–252.

■ Podíl náboženských řádů

- SČHK, heslo církevní řády
- Simona Romportlová, The reflection of the monastical music in Czech musicology of the twentieth century – the select biography. In: Musicologica brunensia, H 32. Brno 1997, s. 67-82.
- Sborníky Bohemia jesuitica (v tisku), Aurora musas nutrit.
- J. Sehnal, Hudba u jezuitů české provincie v 17. a 18. století, in: Morava a Brno na sklonku třicetileté války, Brno 1995, s. 238-245.

Adam Michna z Otradovic (1600-1676)

- Jiří Sehnal, Písně Adama Michny z Otradovic, Hudební věda 12, 1975, s. 3-45.
- Hudební věda 1-2/2001 (sborník studií z michnovské konference) viz zde zejména
- J. Sehnal, Michna a jeho současníci, s. 64-71 (stručná charakteristika figurální tvorby)
- <http://alarmo.sweb.cz/>

Vedle Michnových písňových sbírek Česká mariánská muzika (1647), Loutna česká (1653) a Svatoroční muzika (1661) vyšly obdobným způsobem Bridelovy Jesličky (1658) a Kadlinského Zdoroslavíček (1665). V mnoha případech existují německojazyčné předlohy (zejm. Speeův Trutznachtigall). V české jezuitské provincii však vycházejí i německé zpěvníky především pro soukromou pobožnost (zejm. sbírky Bartoloměje Christelia).

Pavel Vejvanovský a kapela olomouckého biskupa

- Jiří Sehnal, Pavel Vejvanovský a biskupská kapela v Kroměříži, Kroměříž 1993
- Týž, Hudba v olomoucké katedrále, Brno 1988
- J. Sehnal – J. Pešková, Caroli de Liechtenstien-Castelcorno episcopi Olomucensis operum artis musicae collectio Cremsirii reservata, Praha 1998.
- Sborník Musik des 17. Jahrhunderts und Pavel Vejvanovský, Brno 1995.
- Jana Slimáčková-Michálková, Srovnání Dübenovy sbírky v Uppsale a Liechtensteinovy sbírky v Kroměříži, Hudební věda 1-2/2008, s. 45-56.